

بسمه تعالی

آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

حاکمیت؛ نهادهای سیاسی و حقوق اساسی ملت

خلاصه ای از صلاحیت های قانونی؛

رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی،

مجمع تشخیص مصلحت نظام و شورای نگهبان و قوه قضائیه

مؤلف:

محمد جواد محمدی نوری

سرشناسه	محمدی نوری، محمدجواد، ۱۳۵۴
عنوان و نام پدیدآور	آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران : حاکمیت نهادهای سیاسی و حقوق اساسی ملت خلاصه‌ای از صلاحیت قانونی، رهبری، / مولف محمدجواد محمدی نوری
مشخصات نشر	تهران : هوشمند تدبیر، ۱۳۹۳ -
مشخصات ظاهری	۱۶۸ص : مصور.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۲۷۴-۹۵ ۸
وضعیت فهرست نویسی	فبا
موضوع	ایران، قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
موضوع	حقوق اساسی ایران
موضوع	دولت - ایران
رده بندی کنگره	KMHT-۶۴/۵۱۲۶۸/م۳۳۵ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی	۳۴۲/۵۵-۲۳
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۰۷۷۱۱

عنوان	آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
مولف	محمدجواد محمدی نوری
ناشر	هوشمند تدبیر
مدیر مسئول	محمد قجر
مدیر اجرایی	حمید باغبانپور
طرح جلد	علیرضا کیوان فرد
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۲۷۴-۹۵-۸
تیراژ	۱۰۰۰ نسخه
سال انتشار	چاپ اول، دی ماه ۱۳۹۳
بها	۱۰۰۰۰ ریال

نشانی ناشر: تهران - خیابان انقلاب - بین خیابان دانشگاه و خیابان ابوریحان - پلاک ۱۱۷۶ طبقه اول
 نشانی دفتر فروش: تهران - خ کارگر شمالی - قبل پمپ بنزین امیرآباد - جنب بانک پاسارگاد - پلاک ۱۳۰۸
 طبقه سوم - واحد هفتم

تلفن: ۶۶۴۷۹۶۷۵ - ۶۶۴۷۹۶۶۵ - ۶۶۹۱۳۱۶۴ همراه: ۰۹۱۲۳۸۶۱۲۶۷

سخن ناشر

"يرفع الله الذين امنوا منكم و الذين اوتوا العلم درجات"

خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می گرداند.

(سوره مبارکه مجادله - آیه ۱۱)

یکی از راه‌های کمال و تقرب به ذات اقدس الهی، علم و دانش است. علمی که به تعبیر استاد شهید مطهری زیبایی عقل است؛ علمی که انسان خداجو در آن نشانه‌های معبود را می‌جوید و می‌یابد و علمی که هر چه فزون‌تر می‌گردد، دارنده آن را به خدا نزدیک‌تر می‌کند.

انتشارات هوشمند تدبیر در راستای اشاعه‌ی اهداف آموزشی خود و توجه به علم و دانش و تحقیق و نشر سعی بر آن دارد تا با نشر کتاب‌های دانشگاهی در زمینه‌های مختلف قدمی هر چند کوچک در پیشبرد اهداف عالی خود بر دارد و بار رواج اندیشه‌های برجسته و توسعه‌ی دانش در همه‌ی حوزه‌های علوم انسانی، اجتماعی و طبیعی به تمامی بخش‌های جامعه، علی‌الخصوص نشر دانشگاهی و فرهنگی خدمت کند.

از این رو، انتشارات هوشمند تدبیر با همکاری جناب آقای محمدجواد محمدی نوری اقدام به آماده‌سازی و چاپ کتاب حاضر نموده است. این کتاب حاصل تلاش‌های علمی و تجارب آموزشی مولف محترم آن بوده و امید است بتواند چراغ راهی برای دانشجویان، اساتید، و سایر فعالان در این حوزه باشد.

سرکلند و پیروز باشید

مدیر مسئول انتشارات هوشمند تدبیر

محمد قجر

پیشگفتار

ستایش کنم ایزد پاک را که گویا و بینا کند خاک را

آنچه که پیش رو داریم در حقیقت خلاصه ای از صلاحیت های تفسیر و قوانین ساختاری در حوزه های رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای نگهبان و قوه قضائیه با برداشت از نص صریح قانون اساسی و سایر قوانین موضوعه در این رابطه است که انتقال دهنده حداقل آموزشهای سیاسی و اجتماعی در این ده مورد محسوب میگردد.

نیاز امروز بشریت به منابع علمی و اساسی باعث گردید کلیه کشورها به فکر تدوین قانون اساسی که دربرگیرنده همه نیازهای فکری، مادی و معنوی جوامع بشری محسوب می گردد بیفتند.

دراین رهگذر حقوق اساسی و یا همان قانون اساسی که مهمترین منبع برای حقوق ملت محسوب شده از جمله منابع علمی مدون و موثری است که نیاز به آن روزافزون و نقش آورترین عامل توسعه اجتماعی سیاسی و فرهنگی توأم با برخورداری از معرفت دینی و مذهبی قرار گرفته است.

این حقوق، اصول مسلم و ثابت حقوقی و قابل انعطافی است که راهگشای منطقی مجادلات روزمره بین قدرت حاکمیت و آزادی شهروندان می باشند و هر بار که مورد مطالعه قرار میگیرد حیاتی دوباره به فکر و روح آدمی وارد میسازد.

این کتاب خلاصه ای از مجموعه تحلیل، تفسیر و مفاهیم حقوق اساسی است که با توجه به دانش ورزی دانشجویان صاحب علم و معرفت تدوین گردیده تا در هر رشته ای که در مراکز علمی تحصیل میکنند از کمترین حقوق خود تا بالاترین فراز و شیب حقوق ملت و دولت آگاهی یابند.

از محضر اساتید بزرگوارم در طول دوران تحصیلی سپاسگزارم و دربرابر خدای منان به یمن داشتن چنین معلمانی نیک گفتار سر تعظیم فرود می آورم.

برخود فرض میدانم از هدایت دانش افروز اساتید بزرگ عرصه حقوق اساسی بویژه جناب آقای دکتر سید محمد هاشمی، و دکتر جلال الدین مدنی نیز به دلیل وجود آثاری گهربار و قابل ستایش آنان تقدیر و تشکر نمایم.

از عنایات و زحمات بیدریغ برادر ارجمندم جناب آقای محمدقجر مدیریت انتشارات هوشمند تدبیر و از فرهیختگان علمی و آموزشی کشور نیز قدردانی میکنم.

این اثر باتوسل به هشتمین امام رئوف حضرت امام رضا(ع) و در هشت فصل به جهت نیاز آموزشی بویژه در مراکز دانشگاهی تدوین شده و با توجه به حجم عظیم این منبع درسی که میتوان دهها جلد کتاب از مفاهیم قانون اساسی استخراج کرد بطور خلاصه تنظیم و در اختیار دانشجویان عزیز و فرهیخته قرار میگیرد تا شاید با مطالعه آن سهمی هرچند کوچک در پیدایی دانش روزافزون رویارویی با قوانین ایفا نماید.

محمدجواد محمدی نوری

مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی

فصل اول: شکل گیری حقوق اساسی

بخش اول - پیدایش حقوق اساسی	۱۴
بخش دوم - شناسایی حقوق اساسی	۱۵
بند اول: تعریف حقوق اساسی	۱۶
بند دوم: جایگاه حقوق اساسی	۱۶
بند سوم: مختصات حقوق اساسی	۱۷
بند چهارم: سابقه حقوق اساسی	۱۷
بخش سوم - موضوع حقوق اساسی	۱۸
بخش چهارم	۱۸
بند اول: منابع عام حقوق اساسی	۱۸
بند دوم: قانون اساسی اصلی ترین منبع عام	۱۹

فصل دوم: حاکمیت در جمهوری اسلامی ایران

بخش اول - مفهوم حاکمیت	۲۲
بند اول: نظریه حاکمیت الهی	۲۲
بند دوم: نظریه حاکمیت فردی	۲۲
بند سوم: نظریه حاکمیت مردم	۲۳
بند چهارم: نظریه حاکمیت ملی	۲۳
بخش دوم - ماهیت حاکمیت	۲۳
بند اول: حاکمیت الهی	۲۳
بند دوم: حاکمیت ملی و مردمی	۲۵
بخش سوم: شکل حاکمیت	۲۶
بند اول: تفکیک قوای سه گانه	۲۶
بند دوم: نظارت رهبری بر قوای سه گانه	۲۷
بند سوم: سایر نهادهای حاکمیتی	۲۸

فصل سوم: صلاحیت های رهبری در قانون اساسی

بخش اول - طرح ولایت فقیه در قانون اساسی	۳۰
بخش دوم - شرایط و صفات پذیرش مقام رهبری	۳۱
بند اول: صلاحیت علمی و فقهی	۳۲

۳۳	بند دوم: صلاحیت اخلاقی
۳۴	بند سوم: تواناییهای شخصی
۳۴	بند چهارم: شرط تابعیت
۳۵	بخش سوم - نحوه تعیین رهبری و اوصاف و شرایط آن
۳۷	بخش چهارم - وظایف خبرگان رهبری
۴۱	بخش پنجم - مسئولیتهای کلان رهبری
۴۱	بند اول: مسئولیت سیاسی رهبری
۴۲	بند دوم: مسئولیت مالی و حقوقی
۴۳	بخش ششم - در بحث جانشینی و پایان رهبری
۴۳	بند اول: تقویض اختیارات رهبری
۴۴	بند دوم: پایان رهبری

فصل چهارم: صلاحیت های مجمع تشخیص مصلحت نظام در قانون اساسی

۴۸	بخش اول - طرح تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام
۵۲	بخش دوم - ساختار تشکیلاتی مجمع تشخیص مصلحت نظام
۵۲	بند اول: کمیسیونهای مجمع
۵۳	بند دوم: دبیرخانه مجمع
۵۴	بند سوم: شورای مجمع
۵۵	بخش سوم - وظایف و اختیارات مجمع تشخیص مصلحت نظام
۵۵	بند اول: مصلحت نظام
۵۶	بند دوم: ارجاع مصوبات مورد اختلاف به مجمع
۵۷	بند سوم: حدود اختیارات مجمع در حل اختلاف شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی
۵۷	بند چهارم: اعتبار مصوبات مجمع
۵۸	بند پنجم: حل معضلات نظام
۵۹	بخش چهارم - وظایف مجمع در مقام مشاور رهبری
۶۰	بند اول: وظایف اتفاقی مجمع

فصل پنجم: صلاحیت های مجلس شورای اسلامی در قانون اساسی

۶۲	بخش اول - اعمال، اعتبار و ترکیب نهاد تقنینی کشور
۶۲	بند اول: اعمال قوه مقننه
۶۳	بند دوم: ترکیب و اعتبار قوه مقننه
۶۳	بخش دوم - تشکیل مجلس شورای اسلامی (انتخابات و مراحل آن)
۶۴	بند اول: زمان انتخابات و دوره نمایندگی
۶۴	بند دوم: هیأت اجرایی انتخابات
۶۵	بند سوم: شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان

۶۷	بند چهارم: اعلام داوطلبی و تأیید صلاحیت
۶۸	بند پنجم: تبلیغات انتخاباتی
۶۹	بخش سوم - ساختار مجلس شورای اسلامی (از تشکیل و طرز کار مجلس)
۶۹	بند اول: تشکیل و افتتاح مجلس در هر دوره
۶۹	بند دوم: رسیدگی به اعتبارنامه نمایندگان
۷۰	بند سوم: مقررات مربوطه به تصویب اعتبارنامه
۷۱	بند چهارم: اداره امور مجلس
۷۷	بند پنجم: جلسات مجلس
۸۱	بند ششم: نطق و مذاکره
۸۳	بخش چهارم - منصب نمایندگی و مصونیت های آن
۸۴	بند اول: سمت نمایندگی
۸۵	بند دوم: سوگند نمایندگان
۸۶	بند سوم: مصونیت نمایندگان، نهادهای و حقوق آن
۸۹	بند چهارم: امضای مصوبات مجلس توسط رئیس جمهور
۹۲	بند پنجم: انتشار قانون
۹۲	بخش پنجم - نظام حقوقی قانونگذاری در ایران
۹۲	بند اول: لوایح و طرحها
۹۳	بند دوم: لایحه قانونی دولت
۹۴	بند سوم: طرح قانونی مجلس
۹۷	بند چهارم: بررسی و تصویب لوایح و طرحها
۱۰۴	بخش ششم - نظارت مجلس بر مصوبات
۱۰۵	بند اول: نظارت تاسیسی
۱۱۰	بند دوم: نظارت اطلاعاتی

فصل ششم: صلاحیت های شورای نگهبان در قانون اساسی

۱۱۶	بخش اول - جایگاه و فلسفه تشکیل شورا
۱۱۷	بخش دوم - ساختار شورای نگهبان
۱۱۷	بند اول: فقهاء و شرایط آن
۱۱۸	بند دوم: حقوقدانان و شرایط آن
۱۲۰	بند سوم: دوره مأموریت اعضا در شورا
۱۲۲	بخش سوم - اداره امور اجرایی شورای نگهبان
۱۲۴	بخش چهارم - حضور اعضای شورای نگهبان در مجلس
۱۲۶	بخش پنجم - وظایف و اختیارات شورای نگهبان
۱۲۶	بند اول: نظارت بر قوانین و مقررات
۱۲۷	بند دوم: نظارت شرعی بر اصول قانون اساسی
۱۲۸	بند سوم: نظارت شرعی و قانونی بر مصوبات مجلس

بند چهارم: نظارت بر مصوبات کمیسیون های داخلی مجلس ۱۳۰

فصل هفتم: صلاحیت های ریاست جمهوری در قانون اساسی

بخش اول - شرایط داوطلبی و انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۲
بند اول: شرایط داوطلبی	۱۳۲
بند دوم: روند انتخابات	۱۳۵
بند سوم: اصل انتخابی بودن رئیس جمهور	۱۳۶
بند چهارم: جریان انتخابات	۱۳۷
بخش دوم - موقعیت و مسئولیت های اساسی رئیس جمهوری	۱۳۹
بند اول: مقام رسمی و موقعیت شخصی	۱۳۹
بند دوم: مسئولیت های رئیس جمهور	۱۴۰
بخش سوم - مفهوم کفالت در مقام رئیس جمهور و محدودیت های آن	۱۴۴
بند اول: موارد لزوم کفالت و تعیین کفیل	۱۴۴
بند دوم: شورای انتخابات ریاست جمهوری	۱۴۵
بند سوم: محدودیت های زمان کفالت ریاست جمهوری	۱۴۵
بخش چهارم - وظایف و اختیارات رئیس جمهور	۱۴۶
بند اول: مسئولیت اجرای قانون اساسی	۱۴۶
بند دوم: مسئولیت بین الملل رئیس جمهور	۱۵۰
بند سوم: مسئولیت شوراهای عالی کشور	۱۵۳

فصل هشتم: صلاحیت های قوه قضائیه در قانون اساسی

بخش اول - اهداف و رسالت قوه قضائیه	۱۵۶
بخش دوم - اداره امور قوه قضائیه پس از انقلاب اسلامی	۱۵۷
بخش سوم - نظام کنونی اداره قوه قضائیه	۱۵۸
بند اول: اوصاف و شرایط و رسمیت رئیس قوه قضائیه	۱۵۸
بند دوم: وظایف و اختیارات قانونی رئیس قوه قضائیه	۱۵۹
بند سوم: نظارت شرعی رئیس قوه قضائیه بر آراء محاکم و تعارض آن با قانون اساسی	۱۶۱
بخش چهارم - جایگاه قضات و اصول حاکم بر آن	۱۶۲
بند اول: استخدام قضات	۱۶۲
بند دوم: مصونیت قضات	۱۶۴
بند سوم: در بیان وظایف اساسی قضات	۱۶۶